

A horvát–magyar kapcsolatok néhány sajátosságáról

Absztrakt

A rövid összegzés célja a magyar–horvát államhatáron átnyúló kapcsolatok sajátosságainak vázlatos ismertetése, a fontosabb kapcsolódási pontok vizsgálata. Az elemzés során a határtörténeti kapcsolatok legújabb fejecetere, a független Horvátország időszakára koncentrálnak. A határok rövid értelmezését követően sor kerül a politikai földrajzi kapcsolódási pontok értékelésére, a határátmenet sajátosságainak rendszerezésére, az együttműködések térszerkezeti alapjainak azonosítására, a gazdasági kapcsolatok egy kiemelt területének, az európai uniós határ menti együttműködési projektek vizsgálatára, a horvátországi magyarok és a magyarországi horvátok kontextusában a kulturális kapcsolatok értelmezésére.

Bevezetés

A tanulmány a határkutatások megszokottan multidiszciplináris vizsgálati sajátosságainak megfelelően több tudományterület eszköztárára, módszertani és szakmai szókészletére épít. A határ felfogásunkban egy komplex jelenség, amely fizikai és mentális, időben és térben létező – s egyúttal változó – jelenség. Ebben az értelmezésben a határ egyfajta diszkurzív eszköz, tehát térszemléletfüggő. Használói térfelfogásán, térkonstrukcióin alapul (Fábián 2012). A határtípusok, határjelenségek ennek megfelelően sajátosan kötődnek a különböző – materiális, illetve mentális (Hardi 2001) – határokhoz. A kapcsolódó fogalmi kör emiatt igen kiterjedt, a különböző kifejezések használata nem feltétlenül egyértelmű. Tanulmányunkban a határtérséget funkcionális egységnek tekintjük, amely a határ hatásának mint politikai, társadalmi, gazdasági stb. hatótényezőnek az eredménye. Tulajdonképpen ebből ered a lehatárolás problémája, ugyanis a határtérséget nem tudjuk „vonalasan” megfogalmazni éppen a vizsgálati és hatótényezők sokasága, komplexitása miatt, ellentétben például az államhatárral. A határmentiség, a határt átlépő kapcsolatok értékelése és vizsgálata ebből következően normatív jellegű. Tanulmányunk esetében ez azzal a térszemléleti „torzítással” jár, hogy a szerző pécsi – vagyis egy bizonyos perspektívából tekint a vizsgálat

tárgyára –, kutatási érdeklődése pedig jellemzően nagytérsegi. Tanulmányunkban elfogadjuk azt az általános nézetet, hogy a határ menti térségek egyfajta átmenetet képeznek a két állam között, mert van valamiféle, történetileg létező közös tulajdonságuk. A következő gondolatmenetben jövőorientált megközelítésben tekintünk a magyar–horvát államhatárra és határtérsegre mint együttműködési lehetőségre és közös fejlesztési térre.

Államok, határok, korszakok magyar–horvát viszonylatban

A vizsgált határrégióról összességében elmondható, hogy természetföldrajzilag – mint a Mura–Dráva-medence központi része – szerves egységet képez, emiatt történetileg számos alkalommal egyfajta koherens teret is jelentett. Az állami (politikai, közigazgatási) keretek ezt a viszonyt korszak-kötött módon értelmezték és alakították, elegendő csak a határok „mozgását” vagy éppen állandóságát, illetve a népességtörténeti folyamatokat áttekinteni. Az elmúlt másfél évszázadban a határok minősége többször és jelentősen átalakult, leginkább a háborúk és az azt követő „rendezések” idején. Ebből adódóan a régióban a határmentiség egyfajta közös sajátosságként definiálható, annak minden pozitív és negatív következményével együtt.

Horvátország függetlenné válásával alapvetően új korszak kezdődött a két ország kapcsolatrendszerében. Az önálló horvát államiság részben nyílt, részben rejtett magyar támogatása új lehetőségeket teremtett a bilaterális kapcsolatok számára. Általánosságban véve a korszakot azonban egyfajta befelé fordulás jellemezte, amely a horvát államépítés (és a honvédő háború) időszakaként is megragadható. A magyar rendszerváltás politikai, gazdasági, társadalmi átalakulási folyamatai is marginalizálták a korábban kiépült gazdasági kapcsolatokat. A magyar–horvát államközi viszonyt az 1992 végén aláírt alapszerződés rendezte, rendszeressé váltak a tárcaközi egyeztetések, külügyminiszeri, államtitkári találkozók. Magyar nagyvállalatok jelentek meg a horvát piacon. A határforgalom azonban visszaesett, szerkezete megváltozott. A horvát–magyar határszakasz különböző részeinek helyzete eltérően alakult (a Drávához viszonyítva a határszakaszt alapvetően három részre szokás osztani). Speciális határtérsegi mozgások jellemezték ekkor a régiót a polgárháborúhoz kapcsolódóan. A szerbek a Baranya-háromszögben a szárazföldi határt teljes hosszában lezárták, pontszerűen elaknásították, az udvari határátkelő 1998-ig nem került megnyitásra. Drávaszabolcs szinte folyamatosan működött, Barcs és különösen Letenye szerepe pedig felértékelődött. 1991–1992-ben Baranya mene-

kültbefogadó területté vált, nagy terhet róva a határ közeli városokra és különösen a megyeszékhelyre. A határforgalomban a magyarok aránya jelentősen csökkent, a magyarok jellemzően a letenyei átkelőt vették igénybe. A horvát ki- és belépők aránya megnőtt a hiánygazdaság miatt. A határ közelében fekvő magyar városok kiskereskedelmi forgalma számottevően növekedett, egyes becslések szerint a horvát bevásárlóturizmus a teljes forgalomnak mintegy 30%-át tette ki, egyes termékek esetén pedig a 70%-át. Ennek következtében számos vállalkozás alakult a határtérség magyar oldalán, a külkereskedelemmel foglalkozókat főképp a menekültek hozták létre. A határgazdaság optimális (sokszor illegális) kihasználása sokaknak életformájává vált (Hajdú 2001).

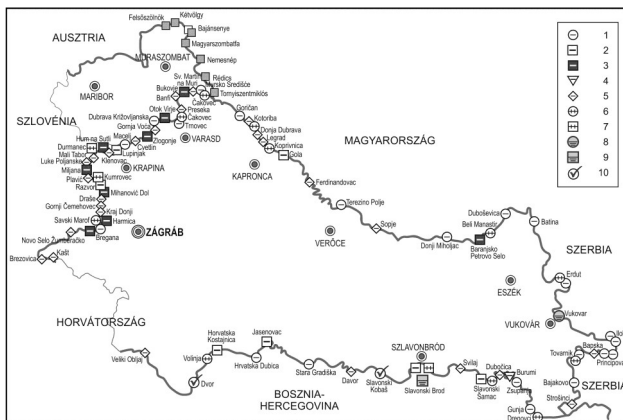
A polgárháború minden tekintetben jelentős károkat okozott Horvátországban, a helyzet normalizálódása csak 1998-ban kezdődött meg. A horvát–magyar határon átnyúló kapcsolatok ezt követően kezdtek diverzifikáltabban bővülni. Megélénkültek a regionális együttműködések (eurorégiók alapítása), újjáéledtek a korábbi testvérvárosi kapcsolatok. Az államközi kapcsolatok fejlődése jelentette a legnagyobb mozgatóerőt, a miniszterelnökök stratégiai partnerséget deklaráltak, szabadkereskedelmi megállapodás kötött, aláírták a kormányközi vegyes bizottság megalakításáról szóló dokumentumot. Horvátország az ezredfordulón elkötelezte magát az euroatlanti együttműködés mellett, ami jelentős orientációváltást hozott. Az Európai Unió fontos szereplővé lépett elő a térség kapcsolatrendszerében, nem kizárólag a megnyílt támogatási lehetőségeknek köszönhetően. A határon átnyúló potenciális kapcsolatok feltárása megtörtént, több területen is megindult a kapcsolatok bővülése (Bali 2012). Az európai integrációs korszak kezdete azonban nem hozta meg a mélyebb struktúrákban a határ menti kapcsolatok tartós elmélyülését és számottevő intenzifikálódását. Annak, hogy nem kezdett el kialakulni egy integrált határrégió, több oka is lehet. Egyrészt az országok „nyugatnak fordultak”, mind Horvátország, mind Magyarország az európai magtértséghez való kapcsolódásra fordított több energiát, ami egyúttal a fővárosi centrumtérségek primátusával is együtt járt. Másrészt a közvetlen határ menti területek mindkét országban a szegényebbek közé tartoznak, térszerkezeti adottságaik, gazdasági potenciáljuk nem serkentette a kooperáció kiteljesedését, a határrégió etnikai mintázata sem igazán. Harmadrészt az ilyen kapcsolatok kialakulásához számos tényező szükségeltetik, mint azt pl. az osztrák–magyar–szlovák határrégióban megtapasztalhattuk (Hardi 2008).

Magyarország 2004. évi európai uniós csatlakozása újabb lépcsőként szolgált az államközi kapcsolatok fejlődésében. Horvátország is megkezdte a csatlakozási folyamatot, amelyben a magyar kormány a kezdetektől segítségére volt. 2006-ban minőségi lépcsőt jelentett az együttműködésben az első közös kormányülés. A legmagasabb szintű fórum több általános (euroatlanti partnerség, kétoldalú kapcsolatok fejlesztése, nemzetiségek kiemelt kezelése, határ menti együttműködések) és néhány konkrét (infrastrukturális) együttműködési utat jelölt ki. Megalakult a Magyar–Horvát Kereskedelmi és Iparkamara. A következő években több jelentős momentum is kiemelhető az együttműködésből, amelyek elsősorban kulturális jellegűek voltak. A közös (bár sikertelen) magyar–horvát labdarúgó-EB-pályázat. A magyar tanszék felállítása az eszéki Josip Juraj Strossmayer Egyetemen. A pécsi Európa Kulturális Fővárosa projekt horvátországi partnersége (Déli Kulturális Övezet). Kulturális területen létrejöttek kézzel fogható eredmények is a sok még csak potenciális, lehetőség szintjén mozgó vízióból. A partnerség szempontjából jelzés értékű volt, hogy a 2011. évi magyar EU-elnökség utolsó napján sikerült lezárni a horvát csatlakozási tárgyalásokat. Horvátország EU-taggá válásával, 2013 nyarán ismét fókuszba került a horvát–magyar viszonyrendszer, Magyarországon elsősorban a gazdasági és társadalmi következmények, vélekedések foglalkoztatták a közvéleményt. A közvetlen határtérség konkrét eredménynek is örülhetett, EU-finanszírozással a csatlakozás idejére sikerült aknamentesíteni a Baranya-háromszögi közös határszakaszt. Összegzésként megállapítható, hogy két évtized alatt kialakult a határokon átnyúló együttműködések komplex politikai, infrastrukturális és intézményi feltételrendszere (Hajdú et al. 2013).

Sajnos eközben mindkét országot elérte a világgazdasági válság. Az új piacgazdasági káosz nem csak az egyéni, a vállalati, hanem az államközi kapcsolatokat is megterhelte. A MOL–INA-ügy, amely az elmúlt években egyre inkább kilépett a vállalati belső probléma kategóriájából, csak egyik tünete annak a jelenségnek, amelyet az európai területi kooperáció ellen ható érdekek eredményeznek (nem azonosítható egyértelműen, hogy nacionalizmus, protekcionizmus, esetleg épp nagyhatalmi geopolitika áll-e a háttérben). Nehéz megítélni, hogy mik lesznek a kihívásokra adott válaszok következményei.

A határátmenet és határforgalom sajátosságai

A határon átlépő kapcsolatok szempontjából fontos kérdés, hogyan alakul a határok átjárhatósága. A közlekedési feltételek (a pályák vonalvezetése), a határok jellege (természeti tényezők), a határátkelők „műszaki” adatai (számuk, elhelyezkedésük, áteresztő képességük), a határ minősége (állami viszonyulás, határforgalom, tranzit szerepe) együttesen határozzák meg az átjárhatóságot. A horvát–magyar határszakasz EU-belső, de schengeni határ (nincs vámvizsgálat, gyorsabb az átkelés). A kétoldalú nyilatkozatok a határon átnyúló közlekedési pályák bővítését deklarálják (pl. autópálya-összeköttetés, Vejti komp). A szárazföldi határszakaszon a határátkelőkkel való ellátottság viszonylag ritka (mondhatjuk, hogy a schengeni határszakaszok átlaga szerint alakul). A Dráván az átmenet ennél korlátozottabb. Hasonló képet látunk a szerb és boszniai határszakaszt tekintve (1. ábra). Ha összehasonlítjuk ezeket a szlovén–horvát határszakasszal, ott lényegesen nagyobb sűrűséggel és áteresztő képességgel szembesülünk, ami a korábbi jugoszláv kereteken belül kialakult gazdasági, családi stb. kapcsolatok tartósságát mutatja, továbbá az erős tranzitpotenciált is jelzi.

1. ábra: Horvátország határátkelői, 2014

Jelmagyarázat: 1 – 1. kategóriájú állandó nemzetközi közúti határátjáró; 2 – 2. kategóriájú állandó nemzetközi közúti határátjáró; 3 – 2. kategóriájú állandó államközi közúti határátjáró; 4 – Idényjellegű közúti határátjáró; 5 – Állandó közúti kishatárátkelő; 6 – 1. kategóriájú állandó nemzetközi vasúti határátkelő; 7 – 2. kategóriájú állandó nemzetközi vasúti határátkelő; 8 – 1. kategóriájú állandó folyami határátkelő; 9 – 2. kategóriájú állandó folyami határátkelő; 10 – Időszakos közúti ellenőrző pont. *Forrás:* Carinska uprava Republike Hrvatske, 2014.

A magyarok határátlépései jellegzetes „mozgásokat” tesznek azonosíthatóvá. A leglátványosabb és számosságát tekintve a legjelentősebb a hosszabb idejű turisztikai mozgások következtében jelentkező, nyári dominanciájú tengerparti kapcsolat. Rijeka állandó, de nem számottevő kapcsolatot jelent (a magyar tengerre jutás szempontjából nem kiemelkedő szerepű ez a kikötő). Az áruforgalom aránya más magyar határszakaszokhoz képest alacsony (a teherforgalom nagy része tranzit), egy-egy határátelkőn zajlik, közúton Letenye, vasúton Gyékényes dominanciája figyelhető meg. Az egyéb személyforgalom ennél diverzifikáltabban alakul.

Az együttműködés térszerkezeti alapjai

Kétségtelen, hogy a határon átnyúló együttműködések szempontjából kiemelkedő fontosságú a kontaktzóna fejlettsége és annak térbeli konfigurációja. A horvát–magyar határszakasz közvetlen térsége általánosságban véve (európai és nemzeti nézőpontból is) fejletlen. A demográfiai folyamatok még a nemzeti átlagokhoz képest is kedvezőtlenebbek (egyedül Muraköz adatai térnek el ettől pozitív irányban), számottevő a népességvesztés, tartós trenddé vált a természetes fogyás, az elvándorlás, a lakosság elöregedése a határ mindkét oldalán. A munkaerő-piaci állapot is kedvezőtlen, magas az inaktívak, a munkanélküliek aránya. Bár a bérek magasabbak Horvátországban, ez számottevőbb tartós munkanélküliséggel jár együtt, ami a munkaerőpiac rugalmatlanságára utal. A kulcs a képzett munkaerő lenne, de e tekintetben is elmaradottnak számít a határtérség, akár a közép-, akár a felsőfokú végzettségűek arányát tekintjük. A térszerkezeti jellemzők közül a legfontosabb, hogy az országok periferikus – funkcionálisan városhiányos, jellemzően aprófalvas, ritka hálózatú – térségei találkoznak, ez a határszakasz nagy részén elválasztó jellegű folyamati határral párosul. A közvetlen határ melletti együttműködés ezért csak két térségben jelentkezik: Barcs–Verőce, illetve a szlovén–horvát–magyar hármashatár esetén (Bali 2010). A fentiek következtében a határátlépő tengelyek viszonylag távolabb fekvő csomópontjainak – nagyvárosainak – együttműködése válik dominánssá (például itt kerül előtérbe a nagyvárosi pályázati erőképeség). Az együttműködést befolyásolja, hogy két, európai viszonylatban kis országról van szó, amelyek centralizált államberendezkedésűek, erőteljes fővárosi dominanciával. Az államközi kapcsolatok – mint azt az előbbieken tapasztalhattuk – ezért is alapvető fontosságúak a határon átnyúló kapcsolatokra nézve.

Európai együttműködési programok

Az Európai Unió 2007–2013 közötti programozási periódusában a korábbi támogatási programok feladatait az IPA vette át. A szlovén–horvát, illetve magyar–horvát határ menti programok közös végrehajtással valósulnak meg (ERFA- és IPA-források együttes felosztásával). A lehívott támogatási összeg, a projektek és az együttműködő partnerek száma tekintetében is az uniós tagokkal történő horvát együttműködés a meghatározó (több, mint 85%). A többi szomszédos országgal a fennálló bilaterális programok erősödését számos tényező korlátozza, az uniós integrációs és intézményi feltételek alacsony bázisa, a társadalmi-gazdasági potenciál kedvezőtlen viszonyai, és a bizalmatlanság is. A multilaterális programok közül az Adria IPA program emelkedik ki. Az uniós országokkal megvalósuló projektek átlagosan kétszer nagyobb értékűek, mint más viszonylatban. Az egyes horvát zsupánóságok programrészvételét az 1. táblázat foglalja össze. A gazdasági szempontból erősebb térségek kiemelkedően versenyképes pályázati kapacitással rendelkeznek. A magyar határ menti megyék (különösen Eszék-Baranya) pályázati aktivitása igen jelentős és sikeres is, az eddig elnyert összes projekt 43%-a realizálódik horvát–magyar viszonylatban. Ez azt mutatja, hogy nemcsak potenciál, hanem fogadókészség is van (Rác 2014).

Horvátországi magyarok – Magyarországi horvátok

A horvátországi magyarok aránya nagyságrendileg a magyarországi horvátokéhoz hasonlóan (mintegy 3 ezrelék körül) alakul. A határon átnyúló kapcsolatok vizsgálata esetén fontos kérdés az etnikai mintázat és az államhatár viszonya, a szállásterületek elhelyezkedése. E tanulmány keretében nem kerül sor az etnikai térszerkezet részletes bemutatására, mindössze néhány fő sajátosság kerül megemlíítésre. A kétoldalú kisebbségpolitika a kezdetektől fontos részét képezi az államközi kapcsolatoknak. A kulturális és oktatási intézmények szerepe meghatározó ennek gyakorlati megvalósításában (pl. az önkormányzat által állami támogatással fenntartott pécsi Horvát Színház az egyetlen horvát nyelvű színház Horvátország határain túl, így az identitás, kultúra centrumaként is működik). A horvátországi magyar nyelvű oktatásról e kötet több tanulmányában is részletesen szó esik. A magyarországi horvát nyelvű oktatás központja Pécs, ahol az óvodától a gimnáziumig terjed a

Megnevezés	HU– HR	Adria	SI– HR	SE E	HR– BiH	HR– SR	HR– MO	Mediter- rán	Projektek (programok)
Eszék-Baranya	64			4		7			75 (3)
Muraköz	30		6						36 (2)
Iztria		16	9	4				2	31 (4)
Zágráb város		5	3	16				2	26 (4)
Kapronca-Körös	23			3					26 (2)
Tengermellék- Hegyvidék		13	9	3					25 (3)
Dubrovnik-Neretva		11		2			5	1	19 (4)
Verőce-Drávamente	17								17 (1)
Vukovár-Szerém				3	5	4			12 (3)
Split-Dalmácia		9			2				11 (2)
Varasd	3		4					1	8 (3)
Krapina-Zagorje			6						6 (1)
Karlováč			3		2				5 (2)
Zágráb		1	3	1					5 (3)
Sziszek-Moslavina					4				4 (1)
Zadar		2		1	1				4 (3)
Šibenik-Knin		2		1					3 (2)
Belovár-Bilogora	2								2 (1)
Pozsega-Szlavónia	1								1 (1)
Bród-Szávamente									0 (0)
Lika-Zengg									0 (0)
Technikai segítség					3	3	3		9 (3)
Projektek száma	140	59	43	38	17	14	8	6	325 (8)
Partnerek száma	90	58	86	10	n. a.	n. a.	6	n. a.	250
Szerződések értéke, millió euró	27111	24964	12498	5357	2202	1728	925	335	75121

1. táblázat: *Határ menti együttműködési projektek Horvátországban*

Megjegyzés: 2013. januári állapot, HU – Magyarország, HR – Horvátország, SI – Szlovénia, BiH – Bosznia-Hercegovina, MO – Montenegró, SR – Szerbia, SEE – Délkelet-európai Területi Együttműködés. *Forrás:* Sumpor et al. 2013.

képzési skála (Pécs városa 2012-ben teherbíró képessége határai miatt átadta a Miroslav Krleža Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Diákotthont az Országos Horvát Önkormányzat kezelésébe).

Konklúzió

Amennyiben a határon átnyúló kapcsolatokat röviden összegezni szeretnénk, azt állapíthatjuk meg, hogy a puha struktúrákban észlelhetők leginkább a kooperációk. A tágan értelmezett kulturális kapcsolatok a legerősebbek. A jelentősebb tudományos együttműködések finanszírozás-függők. A gazdasági kapcsolatok gyengék. A problémák többé-kevésbé hasonlóak. A határtérségi kooperációt mérsékli, hogy az árszínvonal közelített, nincs áruhiány, közel ugyanazok a termékek és szolgáltatások elérhetők a határ mindkét oldalán. A kuna túlértékeltisége is megmaradt, forintárfolyama viszonylag stabil. A vám megszűnése is alakított a határgazdaságon. A nyelvtudás szerepe (hiánya) továbbra is fontos tényező. Az alapvető kérdést úgy fogalmazható meg: Miért megyünk át? A megélhetés, a mindennapi élet veti fel a kérdéseket, amelyeket a kutatás folytatásaként meg kellene válaszolnunk: A nyelvtudás megjelenik-e a gazdasági kapcsolatok formálódásában? Van-e vállalkozóképes népesség a határtérségben? Az európai uniós források nélkül hogy alakulna az együttműködés? A kapcsolatokra ugyanis érezhető igény van, a történeti hagyományok továbbélése is felismerhető.

Irodalom

- BALI LÓRÁNT 2010. A horvát–magyar határ menti együttműködés két mikro regionális esete, Barcs és a magyar–horvát–szlovén hármashatár példáján. *Tér és Társadalom*. 4. 237–248.
- BALI LÓRÁNT 2012. *A horvát–magyar határon átnyúló kapcsolatok jelene és jövője*. Budapest–Szepetnek: Underground Kiadó.
- Carinska uprava Republike Hrvatske 2014. *Granični prijelazi i područja nadležnosti carinarnica*. http://www.carina.hr/CURH/Dokumenti/Globalni/Karta_Carinarnica_RH.pdf (letöltés ideje: 2014. 05. 10.)
- FÁBIÁN ATTILA 2012. A határ menti együttműködések konstruktivista nézőpontjai. RECHNITZER JÁNOS–RÁCZ SZILÁRD szerk. *Dialógus a regionális tudományról*. Győr: Széchenyi István Egyetem Regionális- és Gazdaságtudományi Doktori Iskola–Magyar Regionális Tudományi Társaság. 76–86.
- HAJDÚ ZOLTÁN–BALI LÓRÁNT–ZÁGOREC-CSUKA JUDIT 2013. Államhatárok és határokon átnyúló kapcsolatok 1990 után. HAJDÚ ZOL-

- TÁN–NAGY IMRE szerk. *Dél-Pannónia*. Pécs: MTA KRTK Regionális Kutatások Intézete–Dialóg Campus Kiadó. 456–474.
- HAJDÚ ZOLTÁN 2001. A horvát határ. *Beszélő*. 5. 69–71.
- HARDI TAMÁS 2001. Néhány földrajzi elmélet alkalmazása a Kárpát-medence határtérségeire és a határ menti együttműködéseire.
- DORMÁNY GÁBOR–KOVÁCS FERENC–PÉTI MÁRTON–RAKONCZAI JÁNOS szerk. *A földrajz eredményei az új évezred küszöbén*. Szeged: Szegedi Tudományegyetem Természettudományi Kar Természeti Földrajzi Tanszék. 15.
- HARDI TAMÁS 2008. A határtérség térszerkezeti jellemzői. *Tér és Társadalom*. 3. 3–25.
- RÁCZ SZILÁRD 2013. Horvátország makroregionális sajátosságai. HAJDÚ ZOLTÁN–NAGY IMRE szerk. *Dél-Pannónia*. Pécs: MTA KRTK Regionális Kutatások Intézete. 38–71.
- SUMPOR, MARIJANA–ĐOKIĆ, IRENA–ŽALAC, GABRIJELA 2013. Prospects of Croatian Regions in Western Balkan Territorial Cooperation. PÁLNÉ KOVÁCS, ILONA–SCOTT, JAMES–GÁL, ZOLTÁN eds. *Territorial Cohesion in Europe for the 70th Anniversary of the Transdanubian Research Institute*. Pécs: Institute for Regional Studies CERS HAS. 503–516.

O nekim karakteristikama hrvatsko-mađarskih veza

Autoru je cilj u kratkim crtama prikazati karakteristike mađarsko-hrvatskih veza koje se protežu i preko granica, te analizirati važnije kontaktne točke koncentrirajući se pritom na najnovije poglavlje povijesti pograničnih kontakata u razdoblju samostalne Hrvatske. Nakon kratkog pojašnjenja pojma granica, slijedi procjena geopolitičkih kontaktnih točaka, usustavljivanje načina prjelaska granica, identifikacija temelja prostorne strukture u suradnji, analiza gospodarskih veza na jednom danom području, konkretno na pograničnim projektima Europske unije u kontekstu Mađara u Hrvatskoj i Hrvata u Mađarskoj za pojašnjenje kulturnih veza.